

פרשת השבוע על פי אור החיים הקדוש

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל
לאה אירן בת טאוס ז"ל

פרשת האזינו

1. הנהיגה מניחה את האזק

2. יערוף כמטר לקחי. פירוש על דרך אומרים ז"ל (אבות פ"ג מ"ז) אם אין קמח אין תורה וכו', יכוין הכתוב במאמר זה, כי כמו שה' נתון מטר לזון ולפרנס, כמו כן צריכין הם ללמוד תורה, וזה שיעור הכתוב יטיף כמו שאני מטיף המטר לקחי, וכאילו אמר יערוף לקחי כמטר, שאין הקדוש ברוך הוא שואל מהאדם ללמוד תורה עד שמכין לו כדי פרנסתו:

10 וממוצא דבר אתה למד שאם לא יטיפו מפיהם טיפי תורה, אין חפץ ה' לתת מטר, והוא מה שפירשנו במאמר התנא (שם) אם אין קמח אין תורה, פירוש אם ראית שאין קמח, דע שאין תורה, וטעם שכינה ללימוד תורה לשון זה יערוף, לדמות למעשה המטר שהוא מטיף:
עוד ירמוח, כי כדרך שהמטר מניעתו תסוכב מיתה להאדם, כמו כן מניעת התורה תעפרנה על דרך אומרו (ישעיה א' יט כ) אם תאבו וגו' ואם תמאנו וגו' חרב וגו', וכפל לומר במלות שונות לקחי אמרתי, כנגד שני תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה:

5. הנהיגה מניחה את האזק

והוא אומרו כשעירים וגו' וכרכיבים וגו', פירוש כשיעור שימטיר ה' טיפין קטנים על הדשא שהוא קטן, וכרכיבים שהם טיפין גדולים ועבים, עלי עשב שהוא גדול, שיכול לסבול, כדמיון זה מצות התורה כל אחד כפי כח שיכול להשיג, ויש בזה להקל ולהחמיר, להקל על מי שאינו יכול להשיג יותר, ולהחמיר על מי שיכול הרבה ששואלין ממנו הכל, ואפילו מעשה מרכבה:

ג. כי שם ה' אקרא. הכוונה כי הדבר אשר אליו יכוין במאמרו הוא שם ה', על דרך אומרים ז"ל (וה"ק ח"ג צח ע"ב) כל התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא, ועלילה הוא אומר יערוף כמטר לקחי, שהיא התורה שהיא שמו יתברך. ופירוש אקרא מלשון יקר:

עוד רמו שהגם שתלה להם עסק התורה בטל ומטר, לא תהיה הכוונה בלימוד על זה, אלא לקרות בספר תורת ה', והוא אומרו כי, פירוש יהיה טעם, שם ה' אקרא, פירוש לקרות בתורתו שהיא שמו יתברך, כדי שיתן גודל לאלהינו, וזו תקרא תורה לשמה לגדל ולפאר שם כבודו:

25 ואומרו אקרא. הוא מה שיעשה כל אחד מהם. או על דרך אומרים ז"ל (תיקוני תיקון ס"ד ק"ב). שנפשות כל עוסקי תורה הם ניצוצי משה, ולא דור המדבר לכך אלא עד סוף כל הדורות, כל העוסק בתורה ברוך הוא במשה, ולזה כינה עסק התורה של ישראל אליו ואמר אקרא, והבן:

2 כנגד תורה שבכתב, אמר לקחי, שה' נתנה מידו ליד משה כתובה באצבע אלהים, והגם שלא נתן אלא עשרת הדברות, בהם כלולים כל מה שכתוב בספר [התורה] כמאמרים ז"ל (וה"ק ח"ב צג):
וכנגד תורה שבעל פה, אמר אמרתי, שהם דברים שנמסרו במאמר פה אל פה, וכינה לתורה שבכתב מטר, ולתורה שבעל פה טל, לפי שהתורה שבכתב היא העיקר ויסוד כל דבר, ותורה שבעל פה הם תיקונים ורקדוקים שאינם מפורשים בה אלא נרמזים, והוא ענין שלקח הכתוב בדמיונה שדימה תורה שבכתב למטר, שהוא יסוד ועיקר הכל, ותורה שבעל פה לטל, שהוא 11 תיקון והעמדה מה שעשה המטר, כמו שהיא תורה שבעל פה לתורה שבכתב: עוד ירצה על דרך אומרים אנשי אמת כי מצות עסק תורה שבכתב אינה אלא ביום ולא בלילה. וכן אמרו בברייתא (מדרש שו"ט י"ט ז) ש'משה באותן ארבעים יום שהיה אצל ה' היה מכיר בין היום ללילה מהלימוד שהיה ה' מלמדו, כשהיה מלמדו משנה היה יודע שהוא לילה, ויש טעם בדבר שאין לימוד מקרא בלילה:

ג. כתב בכאר היטב (או"ח סימן רלח ס"ק ב) שאין לקרוא מקרא בלילה, ובפרי מגדים משמע דיכול לקרוא מקרא. ונראה דאפילו להחמירין לית בזה איסורא אלא שלכתחילה יותר טוב ללמוד מקרא ביום, ונובע דבר זה ממה דאיתא במדרש (תהלים שוחר טוב י"ט ו) שהיה הקדוש ברוך הוא לומד עם משה מקרא ביום ומשנה בלילה (משנה כוורה ס"י רלח בשעה"צ אות א).

7. הנהיגה מניחה את האזק

עוד ירצה אומרו כי שם ה' וגו', נתינת טעם להנאמר אחר כך שהוא הבו גודל לאלהינו, והוא על דרך מה שאמרו ז"ל (שו"ט כ"ב י"ט) בפסוק יושב תהלות ישראל (תהלים כ"ד), שלא ישב ה' על כסא התהלות עד שאמרו צבא השמים ברוך ה' אלהי ישראל, ולא היה לו נחת רוח כשאמרו לו אלהי שמים וארץ ואלהי המלאכים, ולזה בא דברו הטוב כאן, ואמר הבו גודל ומעלה לדבר זה שאינו חפץ ליקרא אלא אלהינו, והוא אומרו לאלהינו, כי באמצעות שקוראים בתורה שהוא שם ה':

והוא אומרו כי שם ה' אקרא, בזה כשמשבחין העליונים ואומרים ברוך ה' אלהי ישראל, שבח זה יש בו גדולה ושבח, מה שאין כן כשאין ישראל עוסקים בתורה, ואומרים המלאכים ברוך ה' אלהי ישראל שבח זה גרוע מאד מטה מטה, וישתקע הדבר, שהרי הם מכחישים חס ושלום כשאין עוסקין בתורתו, שבאמצעותה יחס אלהותו עלינו, ורבותינו ז"ל דרשו הרבה דרשות (בספרי) וכפטיש וגו':

7. הנהיגה מניחה את האזק

4. הנהיגה מניחה את האזק
ולזה כינה תורה שבכתב למטר, שאינו תמיד אלא בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה, וצא ולמד מה שאירע לרבא (תענית כ"ד) על שהטריח להוריד גשמים שלא בעתם, כמו כן המקרא הוא דוקא בזמנו המוגבל לו יום ולא לילה:

ודימה תורה שבעל פה לטל, כמו שהטל לא מפסיק קיץ וחורף יומם ולילה, כמו כן תורה שבעל פה אין לך זמן שאינו זמנה, ואל תקשה שהטל יפריחנו השמש, כי אין המניעה מצד הטל:

כשעירים וגו'. יתבאר על דרך אומרים בברייתא (מדרש משלי י) אמר רבי ישמעאל כשמעמידין את האדם בדין אם יש בידו מקרא שואלין ממנו למה לא שנה, ואם יש בידו משנה שואלין ממנו תלמוד, וכן על זה הדרך. הנה מעומק דברי הברייתא מוכיחים הדברים שמי שיש בידו מקרא אין שואלין ממנו מעשה מרכבה, אלא מדריגה אחת כפי יכולתו יותר ממה שטרח, שעליו היה לטרוח גדר למעלה מזו:

ג. כתב בכאר היטב (או"ח סימן רלח ס"ק ב) שאין לקרוא מקרא בלילה, ובפרי מגדים משמע דיכול לקרוא מקרא. ונראה דאפילו להחמירין לית בזה איסורא אלא שלכתחילה יותר טוב ללמוד מקרא ביום, ונובע דבר זה ממה דאיתא במדרש (תהלים שוחר טוב י"ט ו) שהיה הקדוש ברוך הוא לומד עם משה מקרא ביום ומשנה בלילה (משנה כוורה ס"י רלח בשעה"צ אות א).

7. הנהיגה מניחה את האזק

ד. הצור תמים פעלו. פירוש לפי שקדם ואמר שעסק התורה יסוכב טל ומטר, לזה העיר שאם האדם עסק בתורה ומוזנחתי קשים ולחם אין, או שרואה אדם שאין עליו עול תורה ומואס בלומדיה, ומודדין לו במדה גסה אכול ושבוע והותרו כיעודים שנאמרו ללומדי תורה ונהפוך הוא, לא מפני זה יבעט ותולד בו ח"ו מינות, אלא יצדיק הדין עליו, ויאמר ה' אמת ודיני דין אמת, והוא אומרו הצור, פירוש לשון חוקף וחוזק, וזה יגיד אל יד ה' הרודה באדם, אף על פי כן תצדיק ותאמר תמים פעלו, זה כנגד מה שרואה את שדרכו למדוד בגסה של טובה ומדודו בדקה:

וגמך אומר כי כל דרכיו משפט, כלל בזה גם את שדרכו למדוד טובה בדקה ומדודו לו בגסה, כי כל דרכיו משפט, כי לא הביא יסודין על הצדיק עד שנתייב בהם, ולא הביא טובה על הרשעים אלא אם זכו לה כפי מעשיהם:

וגמך אומר כי כל דרכיו משפט, כלל בזה גם את שדרכו למדוד טובה בדקה ומדודו לו בגסה, כי כל דרכיו משפט, כי לא הביא יסודין על הצדיק עד שנתייב בהם, ולא הביא טובה על הרשעים אלא אם זכו לה כפי מעשיהם:

וגמר אומר אל אמונה וגו', ואמרו רבותינו ז"ל (ספרי) אל אמונה לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא, ואין עול לשלם לרשעים צדקתם בעולם הזה, והכוונה במאמר זה על פי דבריהם (שוח"ט ד) שאמרו בפסוק נתתה שמחה כלבי מעת דגנם ותירושם רבו (תהלים ד ח), שאמר דוד כי מעת שראה שלות הרשעים נשא קל וחומר בעצמו, ומה לאלו שהם עובדי רצונו כך וכך:

10

והוא אומר אל אמונה, פירוש יצדיק הצדיק אמונת שכרו בה', כשיראה מדת ואין עול שהוא שכר הרשעים שבעולם הזה על מיעוט זכותם:

10

צדיק וישר הוא. פירוש כי האדון ה' צבאות ברא העולם במשפט, דכתיב (משלי כט ד) במשפט יעמיד ארץ. ואמרו ז"ל ששבע ה' שיעמוד העולם על המשפט, אבל מצינו לו י"ג מדות שכולם רחמים, ואם נשבע על המשפט מה מקום לרחמים:

יב. ה' בדרך ינחנו. יתבאר על דרך אומרם ז"ל (תנחומא צו ו) בפסוק חבור עצבים אפרים הנח לו (הושע ד יז), כשישראל יש ביניהם אחדות אפילו עובדי עבודה זרה הנח לו, פירוש על דרך (אסתר ב יח) והנחה למדינות עשה. והוא אומר ה' בדרך, פירוש כשהעם ברך לשון בך, ה' ינחנו:

ואמרו ואין עמו אל נכר. פירוש הגם שהם עובדי עבודה זרה אין ה' מחשיב לו עון זה, ומאמר אין עמו, תתפרש על דרך שדרשו ז"ל (סוכה מא.) בפסוק דורש אין לה מכלל שיש לה (ירמיה ל יז), כמו כן במה שלפנינו אמר אין עמו מכלל שיש עמו, אלא שאין ה' מיסרו על זה:

אכן הסדר הוא על זה הדרך, כי מתחילה כשיושב על המשפט הוא מעמיד המשפט על תלו, וכשבא להשתלם מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים. והוא על דרך אומרו (תהלים קמה יז) צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד ככל מעשיו, פירוש כשהוא בא להדריך דבר הוא מדריכו על קו הדין, אבל במעשיו, פירוש בשעת מעשה כשבא אדם ומתחנן אל רחום, וחונן ירחמהו:

והוא אומר צדיק וישר הוא, פירוש צדיק על קו הדין, וכפירוש רש"י במה שאמרו בגמרא (ע"ו ו.) ודילמא נח טריפה הוה, ומתרחץ תמים כתיב ביה, ומקשו ודילמא צדיק בדרכיו תמים במעשיו ופירש צדיק בדרכיו על פי הדין וכך, וזה בתחילה אבל אחר כך וישר, פירוש ישר לפני משורת הדין, כאומרם ז"ל (בי"מ קח.) בפירוש פסוק (לעיל ו יח, וברש"י שם) ועשית הישר והטוב:

צדיק וישר הוא

13. ש. אומר וישר הוא

14. כי ידין ה' עמו וגו'. אחר שגמר ענין מכעיסי אל עד סופם, חזר להבטיח לכללות ישראל שלא לעולם יריב אתם, כי ידין ה' עמו, פירוש יעמיד במשפט כוסות התרעלה אשר עברום, ויראה צרות שעברו על הצדיקים, מהם הרגו, מהם שרפו, מהם הפשיטום, וכשביל הצדיקים אשר נצטערו יתנחם:

והוא אומר ועל עבדיו יתנחם, פירוש בשבילם יתנחם, לומר די צרות הגלות. ועוד כשיראה ה' שאין כח בישראל להציל עצמן מהגלות, וכח אין בצדיקים ליסר בשבט מוסר למרגיזי אל, גם לא ישארו בישראל אנשים גדולים ונביאים חוזים בעלי רוח הקודש ואין אשכול וגו' טו:

והוא אומר כי אזלת יד, ובוה אפס עצור, פירוש על דרך יעצור בעמי (ש"א ט יז), פירוש שאין כח למדריכים בדרכי ה' להדריכם, ועוזב פירוש ומצד זה נשאר העם עוזב:

26

ואמר ישראל אי אלהימו, הגם שאין מעשיהם מהוגנים, אף על פי כן יבא בטענה לפני האלהים הרמוז כתיבת צור, והוא חסיו בו, כי ישראל הגם שירשיעו ויעברו על חלק ממצות ה', אף על פי כן כל מחסיהם בה', ועליו סובלים דלות ושפלות ונהרגים על קדושת שמו ועומדים ומצפים לצור גואלם, והוא אומר חסיו בו:

10

10

15

14

5

15

15

5

16

5

16

14. **וגו. הרנינו גוים וגו'.** פירוש כי בעשות ה' נקמה באויבי ישראל, וירומם מדרגת ישראל, ירננו הגוים על עמו ישראל לשבחם ולרוממם, כאומרם (תהלים קמד טו) אשרי העם וגו':

ואמרו כי דם וגו' ונקם וגו'. פירוש שלא דם לבד אלא גם צריו אשר חרשו און לו ישיב ה' להם נקם שחשכו לעשות, על דרך אומרם (שם ז יז) ישוב עמלו בראשו:

15. **והוא אומר וכפר אדמתו עמו.** הוא גמר הדברים שהתחיל לומר כי ידין ה' עמו וגו', וגמר אומר כי הנמצא עדיין מהחטאים על ישראל תכפר עליהם הארץ, אשר היתה לשמה ולחרפה שנים רבות, זו יהיה לכפרת עון עם ה':

16. **ושמה לא תבוא אל הארץ וגו'.** קשה אחר שאמר ושמה לא תבוא, מה מקום לחזור ולומר אל הארץ וגו', ויתבאר על דרך אומרם ז"ל (דברי ב ט) שעתידי משה ליכנס לארץ עם האבות לעתיד לבא, ואמרו בווהר (ח"ב קכ.) כי הוא יביא את ישראל אל הארץ כבא גאולתם, ולזה כשאמר ה' ושמה לא תבוא, חש שיהיו הדברים נשמעים שמחליט לו ביאת הארץ לעולם ועד, לזה אמר אל הארץ אשר אני נותן וגו', פירוש עתה, ולא אל אשר יתן לעתיד.

צדיק וישר הוא